

/ за заг. ред. М. В. Полховської, Н. Д. Борисенко, Ю. М. Нідзельської.  
Житомир, 2023. С. 6–8.

4. Bassnett S. Culture and Translation. *A Companion to Translation Studies*  
/ eds. Kuhiwczak P, Littau K. Bristol, Blue Ridge Summit : Multilingual Matters,  
2007. P. 13–23.

5. Borysenko N., Slavova L., Kodubovska O., Matushevskya N. Culture-specific items in the source and target literary texts: Classification of translation strategies. *Forum for Linguistic Studies*. 2024. № 6(1). P. 1-14.

6. Kostopoulou L. Translating culture-specific items in films: the case of interlingual and intersemiotic translation. *Punctum*. 2015. № 1(2). P. 53–67.

7. Moyes J. *After You*. New York : Penguin Books, 2016. 448 p.

8. Moyes J. *Me Before You*. New York : Penguin Books, 2012. 512 p.

9. Newmark, P. *Approaches to Translation*. Hertfordshire : Prentice Hall, 1988. 200 p.

**Р. О. Веліченко**

**Житомирський державний університет імені Івана Франка**

## **ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНОЇ ЛЕКСИКИ РОМАНУ ПАТРИКА РОТФУССА «ІМ'Я ВІТРУ»**

Починаючи з XIX століття мова розглядається не тільки як засіб для встановлення комунікації, але й як своєрідний культурний код певної нації чи народу [4]. Таке бачення мови з'являється у працях В. фон Гумбольдта [6], згідно теорії якого мова визначає межі світобачення як окремої людини, так і цілої нації та О. Потебні [5], який приділяє особливу увагу взаємозв'язку мови з історією та культурними особливостями національного життя певного народу.

Твердження про тісний взаємозв'язок мови та культури у житті певного народу стало підґрунтям для нової галузі лінгвістичної науки, яка отримала назву *лінгвокультурологія*. Предметом останньої є мовні одиниці, які притаманні культурній спільноті і містять в собі комплекс знань про культуру, історію, традиції та вірування людей [2]. У сучасному західному перекладознавстві такі одиниці отримали назву культурно-специфічних [7]. Англійський перекладознавець П. Ньюмарк запропонував власну класифікацію культурно-маркованої лексики, яка зараз користується особливою популярністю серед науковців та перекладачів. Він поділив культурно-специфічну лексику на групи одиниць, які номінують явища, пов'язані з 1) екологією; 2) матеріальною культурою; 3) соціальною

культурою; 4) організаціями: релігійними, мистецькими, адміністративними, політичними; 5) поведінкою та звичками [8].

Для нашої розвідки ми обрали роман Патріка Ротфусса «Ім'я вітру» [9], що містить низку різноманітних культурно-специфічних одиниць, які надають твору незвичності, оригінальності та майстерності. Культурно-специфічну лексику роману ми поділяємо на 1) реалії та 2) власні назви.

Реалії – культурно-специфічні елементи мови оригіналу, які відсутні в інших мовах та не мають прямих відповідників у мові перекладу [1; 3]. Роман Патріка Ротфусса “Ім'я вітру” [9] містить низку реалій на позначення елементів магії, географічних об'єктів, споруд, істот, які умовно поділяються на 12 груп.

До першої групи входять реалії на позначення елементів магії та законів Університету: *bone tar* – надзвичайно корозійна речовина, яка, при потраплянні на шкіру, може роз'їсти її за десять секунд; *sintering wheel* – пристрій, який використовував майстер Кілвін, для створення тепла; це своєрідне обертове колесо з різними матеріалами, прикріпленими до нього, що створює тертя і, тим самим, тепло; *sygaldry* – набір знарядь для спрямування сил, сигалдрія дозволяє практикам наділяти предмети певною силою або функціями, коли на них наносять відповідні символи; *sympathy* – одна з форм магії, яка передбачає зв'язки між об'єктами і людьми для створення магічних зв'язків

Другу групу складають назви таємних товариств чарівників, лицарських орденів та окремих груп людей, які проживали на різних територіях: *The arcanum* – група в університеті, зібрана з людей з незвичними знаннями та навичками магії; *dowser* – людина, здатна знайти підземні ресурси, використовуючи техніку ворожіння; *vagabond* – бродяга містечка Едем Ру; *cobblers* – місцеві шевці Тарбієну; *constable* – місцевий поліцейський, який відповідає за порядок у місті.

До третьої групи входять номінації осіб, пов'язаних з Університетом: *Re`lar* – обдарований студент в Університеті; *scriv* – канцеляр бібліотеки Університету; *giller* – арканіст, що залишився працювати в Університеті після навчання, *E`lir* – початківець, який тільки починає вчити закони магії.

Четверту групу утворюють реалії на позначення стародавніх народів: *Chandrians* – темні сили, безликі істоти, які вирізнялися серед інших можливістю запалювати блакитне полум'я, спалюючи ним цілі села; *Cealdish* – перші народи Союзу, які започаткували валюту для усіх країн вигаданого світу Патріка Ротфусса.

До п'ятої групи входять стародавні мови: *Yilish* – іллійська мова, в якій замість символів використовується вишивка у формі вузлів на тканинах для передачі значення; *Temic* – прадавня темська мова, якою спілкувалися 1000

років тому і яка використовується в Університеті для вивчення магії та її законів.

Шосту групу утворюють реалії на позначення грошових валют: *talents* – основна валюта міста Тарбієну, в якому відбуваються основні події роману; *Vintish coins* – валюта міста Вінтас, яка використовується для здійснення всіх фінансових операцій; *drabs* – гроші, які не мали значної вартості; *jots* – монети.

Сьома група включає в себе реалії на позначення міфічних істот: *draccus* – велика істота, схожа на ящірку, яка випускала з пащі вогонь; *scrael* – чорні павукоподібні істоти, розміром з колесо воза, з гострими ногами, твердим тілом та без очей; *bogies* – міфічні створіння, в яких вірили люди, *the Fae* – феї, яких ніколи не бачили люди Союзу, але яких усі боялися.

До восьмої групи належать реалії на позначення лікарських засобів: *tennasin* – місцеві ліки проти болю; *lacillium* – ліки від головного болю; *nahlrout* – ліки від нудоти.

Дев'ята група включає в себе місцеві напої: *metheglin* – вино зі смаком меду, гвоздики, кардамону, пресованого винограду, печених яблук; *scutten* – міцне чорне пиво з підніжжя гір Шалду, яке в народі називають “вирви-хвіст”; *honey wine* – місцевий напій усіх шинків.

До десятої групи було включено реалії на позначення рослин та квітів: *nightshade* – квітка; *denner trees* – особливий вид яблунь зі смачними яблуками; *verian* – маленька червона квіточка.

Одинадцятую групу утворюють реалії на позначення рідкісного каміння: *Drawstone* – шматки чорного заліза, що притягують до себе все інше залізо; *Alar* – наріжний камінь симпатії; *Waystone* – камінь, який вказує шлях.

Останню групу складають реалії на позначення музичних інструментів: *lute* – лютня, старовинний музичний інструмент народів Едема Ру; *harp* – арфа, музичний інструмент, який відіграє у творі важливу роль, надихаючи головного героя на власний розвиток.

Власні назви займають одне з головних місць в романі, адже вони описують оригінальний світ, створений автором, та допомагають читачам краще зрозуміти специфіку та загальну картину вигаданого світу фентезі. Їх можна розподілити на 3 основні групи.

До першої групи входять *антропоніми*, які поділяються на імена головних героїв твору, прізвища та прізвиська, теоніми, ідеоніми: *Kote* – головний герой роману, чоловік з рудим волоссям та блакитними очима; *Taborlin the Great* – могутній маг, легенда Університету; *Chronicler* – письменник, який слідкував за життям Квоута; *Tehlu* – Господь, в якого вірили всі люди та прозивали Тейлу; *Oren Velciter* – 80-річний мандрівник, один з тих, хто надихнув головного героя Квоута на подвиги.

Другу групу утворюють *топоніми*, які включають в себе низку підгруп. Перша підгрупа містить в собі *ойконіми*, назви міст уявного світу: *Imre* – місто Союзу, відоме мистецькими та освітніми осередками; *Tarbean* – величезне місто, розділене на дві частини для багатих та бідних людей; *Tinusa* – місто Ергенської імперії; *Tinie* – стародавнє місто; *Edema Ruh* – домівка Квоута, містечко з мадрівними трупами арканістів.

Друга підгрупа включає в себе *урбаноніми*, топографічні назви, до яких входять: 1) *назви районів* міста: *Middletown* – район міста Тарбієну; *Merchant's Circle* – торговельний район; *Drover Court* – один з районів Тарбієну; 2) *агороніми*, назви ринків та міських площ: *Seaward Square* – площа, на якій розташовується книжковий магазин, де Квоут закладає Риторику та Логіку, щоб отримати достатньо грошей для поїздки до Університету; 3) *годоніми*, назви вулиць, проспектів, бульварів, набережних: *Fallow Street* – одна з центральних вулиць міста; *Newhall Lane* – Новодомна вулиця.

Третю підгрупу складають *хороніми*, назви територій та областей: *Modeg* – країна в північно-східній частині Чотирьох Кутів Цивілізації.

Четверта підгрупа містить в собі *гідроніми*, водні об'єкти: *Omethi River* – річка Ометі, яка протікає між Імрі та Університетом і є важливим транспортним шляхом; *The Centhe Sea* – Сентійське море, яке омиває південь Чотирьох Кутів Цивілізації.

П'ята підгрупа включає в себе *ороніми*, назв гір, пагорбів: *Shalda Mountains* – гори Шалду, які простягаються по всій території Шальдської імперії, *Wydeconte Hills* – Вайдеконські пагорби;

Шоста підгрупа позначає *спелеоніми*, або назви певних утворень під землею, які мають прямий вихід на поверхню: *Billows*, *Candlebear*, *Throughbottom* – підземні частини Університету.

До третьої групи власних назв належать *назви свят*: *Midwinter Pageantry* – щорічне свято Тарбієну; важливих битв *the Blac of Drossen Tor* – наймасштабніша битва під час Війни Творення, яка тримала три дні і три ночі і закінчилась вбивством Ланре його коханої жінки Ліри; та подій *Seven Days of High Mourning* – Сім днів великої скорботи – смерть Тейлу, Господа Бога, що нагадує нашу Страсну П'ятницю та Великдень.

Отже, культурно-специфічна лексика роману “Ім'я Вітру” поділяється на реалії та власні назви. Релії поділяємо на 12 груп, серед яких: 1) реалії на позначення елементів магії та законів Університету; 2) таємні товариства чарівників, лицарських орденів та окремі групи людей; 3) університетські звання; 4) стародавні народи; 5) стародавні мови; 6) гроші; 7) міфічні істоти; 8) лікарські засоби; 9) місцеві напої; 10) рослини та квіти; 11) каміння; 12) музичні інструменти. Власні назви розподілені на 3 основні групи: 1) антропоніми; 2) топоніми; 3) власні назви на позначення свят, важливих

битв та подій. Обидва види виокремленої культурно-специфічної лексики допомагають авторові створити уявний світ, в якому відбуваються події роману. Подальша перспектива розвідки полягає у виокремленні, класифікації та вивченні способів відтворення культурно-специфічної лексики роману “Ім’я Вітру” в українському перекладі.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Борисенко Н. Д., Славова Л. Л., Кодубовська О. О. Художній світ реалій американських університетів: лінгвокраїнознавчий та лінгвокультурологічний аспекти. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип.27, т. 1. С. 82-86.
2. Дорда С. В. Лінгвокультурологія як самостійний напрям лінгвістичних досліджень. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Л. Українки. Серія «Філологічні науки»*. *Мовознавство*. №3 (352). Луцьк, 2017. С. 411–417.
3. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англomовних перекладів української прози). Львів : Львівський університет, 1994. 204 с.
4. Манакін В. М. Мова і міжкультурна комунікація: навчальний посібник. Київ: Академія, 2012. 285 с.
5. Потебня О. О. Думка і мова. *Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення)* : навч. посіб. / за ред. акад. НАН України Л. В. Губерського. К. : Знання, 2009. С. 391–403.
6. Humboldt W. V. Ankündigung einer Schrift über die vaskische Sprache und Nation, nebst Angabe des Gesichtspunktes und Inhalts Derselben / *Wilhelm von Humboldt. Werke in fünf Bänden*; A. Flitner & K. Giel. (eds.). Bd. V. P. Darmstadt : Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 2010. 113–126.
7. Kostopoulou L. Translating culture-specific items in films: the case of interlingual and intersemiotic translation. *Punctum*. 2015. № 1(2). P. 53–67
8. Newmark P. *Approaches to translation*. Oxford : Prentice Hall, 1981. 200 p.
9. Rothfuss P. *The Name of the Wind*. London : Orion Publishing, 2008. 672 p.

**С. А. Вискушенко, О. В. Мосієнко**  
**Житомирський державний університет імені Івана Франка**

### ЗАГАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НЕОЛОГІЗМІВ

Тема перекладу неологізмів стає все більш актуальною в контексті швидкого розвитку сучасного світу, де нові технології, наукові відкриття та